

34/50 Kâf Suresi

1. Mukattaa harflerinden olan “Kâf” harfinin anlamı için bkz. www.fcr.com.tr/kuranaydinligi/hurufumukattaa

2. Kur’an, dönüş ve iade anlamına gelen “rac’un” kelimesini, Allah’ın insanı tekrar diriltmesi anlamında kullanmaktadır (86/Tarık 8). “rac’un baîd” ifadesiyle müşrikler, yeniden dirilmenin imkânsızlığını kastetmiş olmaları (İbn Kesir, *Tefsir*).

3. Ress halkı konusunda geniş bilgi için bkz. 25/Furkan 38. Ress halkının Semud kavmi veya Medyen halkı olduğuna dair görüşler öne sürülmüşse de buradaki ayetlerde Semud açıkça zikredildiği gibi Eyke, Tubba kavimlerinden de bahsedilmekte ve aynı kaynaklar bu kavimlerin de Şuayb Peygamber’in kavmi olduğunu söylemektedirler. Bu durum söz konusu görüşlerin ne kadar sipekülâtif olduğunu göstermektedir. İbn Abbas’a nispet edilen görüşler arasında Ress’in Ad kavmi veya Azerbaycan’da olduğu yönünde iddialar var ki bu Kafkas kavimlerinden Adige/Çerkezlerin sipekülasyona dâhil edildiğini çağrıştırmaktadır. (*Zemahşerî, Keşşaf; Maverdî, en-Nüket; İbn Atıye, el-Muharrer*). Fakat aynı kaynaklarda “Ress” kelimesinin yeryüzündeki derin çukurluk için genel bir anlama sahip olduğu görüşü ve Nuh kavmiyle bu kavmin birlikte zikredilmesi Lut gölünü ve yer aldığı Kor Çukuru’nu hatırlatmaktadır. Çünkü Nuh kıssasında adı geçen Tennur’a ait harabeler Kor Çukuru’nun yanı başında yer almaktadır (Bkz. 11/Hud 40).

4. Tubba’ kavmi hakkında bkz. 44/Duhan 37.

5. Can damarı olarak da bilinen şah damarı, gırtlığın iki yanından geçen atar damarlardır (aort).

6. Burada tartışanlar, birbirini saptırma görevi üstlenerek şeytanlık eden kâfirlerdir (Buharî, *Tefsir* 50).

7. “Altı gün” ifadesi ile bizim bildiğimiz “gün” ölçüsünden ziyade, dünya günüyle bin yıl süren Allah katındaki gün ölçüsünün kastedildiğini sanıyoruz (10/Yunus 3; 32/Secde 5; 22/Hac 47). Ayrıca Yahudilerin Allah için “Yedinci gün dinlendi.” iftirası da reddedilmiş olmaktadır.

8. Hamd, Allah’ı övmek, yüceltmek ve hakkını ödemek; tesbih ise O’nun noksanlıktan uzak ve muhteşem sıfatlara sahip olduğuna inanmak ve tenzih etmektir (Tesbihin anlamı için bkz. 68/Kalem 29). “Fe sebbih bi Hamdi Rabbike” kalıbıyla Rabbe yapılan hamdin (namaz vs. gibi ibadetlerin) tenzih edilmesi ve arındırılması istenmektedir (110/Nasr 3). Bu cümleye gramer açısından bakıldığında tümleç, “Rab” ismi değil, “hamd” kelimesidir. Tıpkı “sebbih isme Rabbike’l-A’lâ” (Yüce Rabbin adını tesbih et) ayetinde isim kelimesinin tümleç olması gibi (87/A’lâ 1). Namazın başında okunan “Sübhanek Allahümme ve bi hamdike...” duasında da; “Ey Allah’ım seni ve hamdini tesbih ederim...” diyoruz. Bundan dolayı “sebbeha” fiilindeki “bi” edatının “ile” anlamında değil, “fi” (de, da) anlamında olduğu düşünülmektedir (Zebîdî, *Tâc*). Ayrıca “sebbeha” fiili, köken itibarıyla suda veya boşlukta yüzmek anlamına gelmektedir (36/Yasin 40). Bundan dolayı “Rabbinin hamdini tesbih et” cümlesi “Rabbinin hamdine dal ve yüz.” şeklinde de çevrilebilir. Dolayısıyla bu tür ayetlerde hamd etmekten kasıt

namazdır; tesbih ifadesi de namazın sadece Allah için kılınması ve şirk bulaştırılmamasıdır. Bu nedenle bu ayetlerdeki vakitler, namaz vakitleri olarak değerlendirilmiştir (Buharî, Tefsir 50; Zemahşerî, *Keşşaf*; Maturidî, *Te'vilât*; Zebîdî, *Tâc*; İbn Manzur, *Lisanü'l-Arab*). Üstelik önem vermek, değer vermek, saygı duymak, tazim ve hamd-ü senâ etmek anlamlarına gelen "salât" kelimesi de bu deyimle paralellik arz etmektedir (32/Secde 15; 2/Bakara 157; 33/Ahzap 42, 43; Âlûsî, *Ruhu'l-Maanî*).

9. Haşir, bütün insanların kıyamet günü yeniden diriltilip toplanma yerine (mahşere) sevk edilmesidir.